

Kürt Meselesi ve Barışa Sivil Katkılar Çalıştayı Sonuç Raporu

Giriş

Ortadoğu jeopolitiğinin çalkantılı bir dönemden geçtiği bugünlerde, ülkemiz kamuoyunda Kürt meselesine ilişkin somut öneri paylaşımları ve çözüm yollarına ilişkin tartışmalar yapılmaktadır. Kürt meselesi, başta Türkiye olmak üzere, Ortadoğu'nun en önemli meselelerinden biridir. Bugünlerde Ortadoğu'da yaşanan gelişmeler, Irak ve Suriye'de oluşan yeni dengeler, Türkiye'yi birçok açıdan yakından ilgilendirirken Kürt meselesini de etkilemektedir.

Ortadoğu'da Türk, Kürt ve Arap kardeşliğinin sağlanması gerektiği bir gerçektir. Öyle ki sadece İsrail'in Filistin, Lübnan ve Suriye'de sergilediği saldırgan tutumu, bu sorunun çözümünün ne kadar önemli olduğunu açıkça göstermektedir. Ayrıca Ortadoğu ülkelerinin iç siyasetlerinde barış ortamını inşa etmeleri, ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel gelişmelerine de çok büyük katkılar sunacaktır.

İHH İnsani Yardım Vakfı kuruluşundan bu yana Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yürüttüğü yardım faaliyetleri yanı sıra Kürt meselesinin çözümü için de büyük çabalar sarf etmiştir. Geçmişte çatışmaların olduğu bu bölgelerde, bugün birlikteliğin önemini ve çözümün konuşulması ve çözüme yönelik devam eden öneri ve arayışların desteklenmesi çok önemlidir.

İHH olarak bugüne kadar Kürt meselesiyle ilgili birçok çalışma yaptık. Özellikle 2007 yılında yayınladığımız "Kendi Dilinden Doğu ve Güneydoğu Anadolu Yoksulluk ve Sosyal Durum Raporu" büyük ses getirdi. Sonraki süreçte bölgedeki teşkilatlarımızın desteği ile her kesimle yakın ilişkiler kurarak gelişmeleri takip ettik. 2013-2015 yılları arasındaki çözüm süreci döneminde bölgenin bütün illerinde çeşitli düzeylerde toplantı, çalıştay ve görüşmeler gerçekleştirdik. 2015 yılında Diyarbakır'da Kürtlerin tüm kesimlerinin katıldığı "Ortadoğu'da Kürtler ve Barış" adlı büyük bir sempozyum düzenledik. O dönemde Kürt toplumunun çözüm sürecine bakışını ve sürecin toplumun bütün kesimlerinin içinde olduğu geniş bir konsensüsle sürdürülmesi gerektiğini dile getirdik. Sürecin aksaklıkları ve fırsatları konusunda kamuoyunu bilgilendirdik.

Çözüm süreci sonrasında da İHH olarak bölgedeki "Kürt Meselesi" çalışmalarımıza ara vermeden devam ettik. Özellikle 2017 sonrasında Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ve çeşitli illerde STK temsilcilerini, medreseleri, alimleri, kanat önderlerini, araştırmacıları, yazarları, akademisyenleri, siyasetçileri, gazetecileri, esnafı, aşiret liderlerini ve toplumda söz sahibi olan farklı fraksiyonlardan kişi ve kurumları ziyaret ederek yaptığımız birebir görüşmelerde Kürt meselesi konusunda neler yapılabileceğiyle ilgili görüşlerimizi paylaştık. Aynı zamanda Kürt meselesini yakından ilgilendiren Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) ve Suriye ve İran'daki tüm Kürt fraksiyonlarıyla da görüşmeler gerçekleştirdik. Yine Azerbaycan'a, Ermenistan'a, Kazakistan'a, Avrupa'nın bazı başkentlerine, Londra'ya ve dünyanın farklı bölgelerine yayılmış Kürt siyasetçiler, kanaat önderleri ve araştırmacılarla çeşitli görüşmeler yaptık.

Bugün Ortadoğu'da değişen dengeler dikkate alındığında Kürt meselesinin çözümünü tek muhataba indirgemenin, sivil inisiyatiflere ait farklı ses ve düşünceleri irdelemenin ve konuşmanın önemli olduğu görülmektedir. Bu bağlamda bürokratik ve resmi kurumların arayışları yanında sivil toplumun Kürt meselesiyle ilgili tespit ve önerilerinin alınmasının ve sorumluluklarına ilişkin bir çalışma yapılmasının zaruri olduğu düşüncesiyle 11 Ocak 2025'te Diyarbakır'da "**Kürt Meselesinin Çözümü ve Barışa Sivil Katkılar**" adlı bir çalıştay icra ettik. Çalıştayda; "Kürt Dili Edebiyatı ve Kültürel Haklar Bağlamında Türkiye'de Kürt Meselesinin Çözümü ve Barışa Sivil Katkılar", "Kürt Sokağının Barışa Bakışı ve Beklentileri", "İslami Camiaların Kürt Sorununa Bakışı ve Beklentileri", "Kürt Alimlerin Kürt Meselesi Bağlamındaki Çalışmaları ve Çözüme Katkıları", "Sivil Toplumun Kürt Meselesindeki Rolü ve Çözüme Katkıları", "Türkiye'deki Kürt Meselesinin Çözümüne Katkı ve Engel Bağlamında Suriye Kürtleri", "Suriye Kürtlerinin Türkiye'deki Kürt Meselesine Etkileri ve Çözüm Önerileri" başlıklarına yer verildi.

Çalıştayda İslami camiadan muhafazakâr, milliyetçi, liberal, demokrat, sosyalist ve laik kesimlere çeşitli ideolojik kurum ve kişileri bir araya getirdik ve ülkemizde toplumsal barışa katkı sağlamak, toplumsal birlik

ve beraberlik için çalışmak, toplumun huzur ve refahını artırmak ve oluşan yeni süreçte bu olumlu havayı desteklemek için sivil toplum merkezli bir bakış açısıyla çözüm önerilerimizi mülahaza etmeye çalıştık.

Çalıştayda sunulan metinleri, katılımcıların yorumlarını, değerlendirmelerini, tespitler ve öneriler bağlamında kayıt altına alarak sonuç raporu hazırladık. Çalıştayda yapılan tespitler ve öneriler aşağıdaki gibidir:

ÇALIŞTAY SONUÇ RAPORU

- Ülkemizde Kürt meselesi kadim bir sorundur. Kimilerine göre kırk yıllık, kimilerine göre ise yüz yıllık olan bu sorunun iktisadi, siyasi, hukuki, sosyal, psikolojik, kültürel, etnik ve dilsel çok çeşitli boyutları mevcuttur.
- Sorun, dönemlere bağlı olarak; Şark meselesi, Doğu meselesi, Güneydoğu meselesi, Kürt meselesi, Kürt sorunu, feodalite sorunu gibi farklı şekillerde isimlendirilmiş, kimi zaman meselenin terör boyutu, kimi zaman kimlik boyutu, kimi zaman da sosyoekonomik boyutu öne çıkarılmıştır.
- Türkiye'nin en köklü ve derin sorunlarının başında gelen Kürt meselesi zamanla toplumun bütün kesimlerinin gündemine girmiş, bu soruna yönelik hemen her kesimin bir yorumu, tanımlaması, değerlendirmesi ve varsa çözüm önerileri ortaya konulmuştur. Bu açıdan Kürt meselesi geniş bir tarihsel arka plana, derinlikli ve yoğun bir müktesebata sahiptir.
- Kürt meselesi, son dönemde Türkiye dışında yaşanan bölgesel gelişmelerden bağımsız değerlendirilemeyecek şekilde uluslararası bir boyut kazanmıştır. "7 Ekim 2023 Aksa Tufanı" sonrası Ortadoğu'da oluşan yeni dengeler ışığında Ortadoğu coğrafyasında yer alan tüm Kürt fraksiyonlarının Türkiye ile ortak zeminde buluşması gerekliliğini, bütün taraflar olumlu bir bakış açısıyla değerlendirmelidir.
- Ortadoğu'daki genel çatışma ve huzursuzluğun farklı aktörlerden kaynaklandığı düşünülse de sorun aslında tek orijindir. Dolayısıyla Kürt meselesi, Filistin meselesi, Suriye'deki gelişmeler, Irak'ın istikrarı gibi konular birbiriyle ilintilidir. Emperyalizm ve Siyonizm'in aktörlerinin bu meselenin ortaya çıkışı ve çözümsüzlüğündeki rolü bilinen bir gerçektir. Bu noktada küresel güçlerin bölgesel hegemonyasına ve bölge halklarının kanı üzerinden kurulan kirli oyunlara özellikle dikkat çekmek gerekmektedir. Ayrıca çözümün asli muhatabının bölge devletlerinin uyguladığı siyaset ve bu devletlerin bizatihi kendisi olduğu unutulmamalıdır.
- Kürt sorunu başta ulusal bir sorun iken, günümüzde bölgesel dengeleri etkileyebilen uluslararası bir sorun haline almıştır. Gelinen noktada Türkiye'nin Suriye Kürtlerinden hiçbir grubu dışlamadan, müspet ve yapıcı bir ilişki geliştirmesinin son derece önemli olduğu aşikardır. Suriye Kürtleri ile sağlıklı zeminde bir araya gelmek, Türkiye'nin içerideki çözüm sürecine ivme kazandıracak gibi dışarıdaki bölge siyasetinde de gücünü tahkim edecektir.
- Suriye Kürtlerinin yeni oluşan Şam Yönetimi ile yapıcı ilişkiler kurması ve Şam Yönetimi içinde yer alması gerekirken Suriye'deki Kürtlerin Suriye'nin bir parçası olduğunun da yeni yönetimce kabul edilmesi gerekmektedir. Bu noktada Şam Yönetimi'nin, Suriye Kürtlerinin varlığını ve haklarını anayasal güvence altına alması önem arz etmektedir.
- Yeni gelişen süreçte Türkiye; Suriye'de ve Irak'ta yaşayan Kürtlerin de yüzünü olumlu manada Türkiye'ye döndüğünü göz önünde bulundurmalıdır. Ortadoğu'daki tüm Kürtlerin sorunları Türkiye'yi her anlamda etkilemektedir. Bu sebeple Türkiye'nin bütün Kürtlerle diyalog ve iş birliğine dayalı bir siyaset izlemesi gerekmektedir. Türkiye'nin, Ortadoğu'daki Kürt halkının sorunlarına da kardeşçe ve adilane yaklaşması ve çözüm geliştirmesi gerekmektedir.
- Türkiye'de siyasi olarak Kürt meselesinde gelinen nokta ve terörün son bulmasına yönelik çabalar, ülke için tarihi adımlardır. Kürt halkının da bu tarihi süreçte net bir tavırla Türkiye'nin, bölge halkının ve adaletin yanında yer alacağına şüphe yoktur.
- Kürt meselesinin çözümü, Türkiye'de iç cephenin güçlenmesini sağlayacağı gibi ekonomik istikrara da katkıda bulunacaktır. Bu meselenin çözümü, dışarıdan Türkiye'nin iç siyasetine müdahaleyi de önleyecek, Türkiye'yi zayıflatmak isteyen dış güçlerin kirli oyunlarını bozacaktır.
- Kürt alimleri ve medreseleri, geçmişten günümüze Kürt meselesinde devletin eksiklerini ve yanlışlarını dile getirmekten imtina etmemişlerdir. Kürt halkı, alimleri ve medreseleri sorunların silahla çözülmesini hiçbir zaman tasvip etmemişlerdir; şiddetin bir yöntem olarak kullanılmasına her zaman karşı çıkmışlar ve sorunların barış ve diyalog yoluyla çözülmesinden yana tavır almışlardır.
- Ülkemizde "Kürt meselesi" ve "PKK sorunu" ayrı ayrı ele alınmalı, meseleye bu iki konuyu birbirinden ayırarak yaklaşılmalıdır. Silahlı örgütün varlığı, Kürt halkını ve Kürt meselesinin çözümünü manipüle etmektedir. Örgütün varlığı, Kürt halkının temel hak ve özgürlüklerinin kriminalize edilmesine ve tanınmamasına bir gerekçe yapılmamalıdır.
- PKK'nın silah bırakması ve çatışmaların bitmesi, ülkemizde Türk ve Kürt vatandaşları birbirine daha yaklaştıracak, kardeşliği pekiştirecek ve tarihi birlikteliği tekrardan güçlendirecektir.

- Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yaşayan Kürtlerin kahir ekseriyetinin Türkiye'den ayrılarak bağımsız bir devlet kurmak gibi bir talepleri yoktur. Dil ve kimlik sorununun çözümü ile Kürt vatandaşların devletle olan bağları güçlenecek, kendilerini bu ülkenin asli unsuru olarak göreceklerdir. Halkın tüm kesimlerinin Türkiye'ye olan aidiyetleri daha da sağlamlaşmış olacaktır.
- Dil ve kimlik problemi, Kürt meselesinin en önemli başlığıdır. Bu başlığa dair sıkıntının anayasal düzenlemeyle giderilmesi durumunda sorun büyük oranda çözülmüş olacaktır.
- Ana dilde eğitim hakkı gerek evrensel hukuk normları gerekse demokratik normlar bakımından bir insan hakkı olarak görülmektedir. Dil, hem bir iletişim aracı hem de bir kimliktir; ana dil ise bireyin kişiliğinin bir parçasıdır. İnsanın ana dili ile karakteri ve davranışları arasında sıkı bir ilişki vardır. Birçok etnik grup kendini dil üzerinden tanımlamaktadır. Bu sebeple anayasa, kanun ve yönetmenliklerdeki ana dil eğitimi yasaklayan ve dışlayan hükümler düzeltilmelidir.
- Hükümetin Ortadoğu'da gelişen dengeleri de göz önünde bulundurarak Kürt sorunu başta olmak üzere sorunların çözümünde sivil inisiyatiflere ait farklı ses ve düşünceleri de dikkate alması, meseleleri tek bir muhabata indirgemenin irdemesi önemlidir. Bu bağlamda bürokratik ve resmi kurumların arayışları yanında sivil toplumun gözünden Kürt meselesinin çözümüne yönelik sivil katkılara, tespitlere, önerilere ve sivil toplumun olası sorumluluklarına ilişkin de bir çalışma yapılması gerekmektedir.
- AK Parti'nin 2005 yılından itibaren başlattığı çözüm denemelerinin İslami camianın Kürt meselesiyle ilgili yoğun vurgusu ve çözüm önerileriyle ilişkisi göz ardı edilmemelidir. Günümüzde yaşanan süreçte, hükümetin çözüme yönelik çabalarının toplumun her kesiminde takdirle karşılandığını ve tam güven duyulduğunu da belirtmek gerekmektedir.
- Türkiye halkının çözüm sürecine olan inancı tamdır ve halk, kararlı bir şekilde devletin başlattığı yeni süreci desteklediğini ortaya koymaktadır. İnsanlar kanın dökülmediği, adilane bir kardeşlik yaklaşımıyla birlik ve beraberlik içerisinde barışın hakim olduğu bir hayat sürmek istedikleri için yeni süreçten memnuniyet duymaktadır.
- STK'lar Kürt meselesini ele alırken çözüme odaklanarak ideolojik kamplaşmalardan kaçınmalıdır. Toplum olarak bugüne kadar bu meseleden kaynaklı büyük kayıplar yaşadık. Telafisi mümkün olmayan çok ağır bedeller ödedik. Hal böyleyken, bütün sivil toplum kuruluşları ellerini taşın altına koymalı, sorumluluklarının bilinciyle hareket etmeli, sürecin başarısı için katkı sunma görevlerini yerine getirmelidir. STK'lar, Kürt meselesinin çözüm çalışmalarının toplumsallaştırılması ve tüm tarafların barış, kardeşlik ve adil bir tutum sergilemesine katkı sunulması konusunda üzerlerine düşen görevleri yerine getirmelidir.